

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ มุ่งศึกษาเรื่องการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน ภายใต้เงื่อนไข ของระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ในบทนี้จะสรุปผลการศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตามลำดับ

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเกิดการซื้อ-ขายเสียงมากที่สุด อันเนื่องมาจากพื้นที่ของประชาชนกลุ่มยากจนที่สุด และมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า อย่างแนบแน่นมากกว่าภาคอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ความเป็นระบบอุปถัมภ์ก็สูงเช่นกัน โดยที่ประเด็นของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา เป็นส่วนใหญ่ และประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น นักการเมืองมักจะใช้ประชาชนกลุ่มนี้เป็นพื้นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญด้วยวิธีการซื้อเสียงเข้ามา นอกจากนี้พบว่า ประชาชนในกลุ่มดังกล่าวนี้

ผู้มีคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมในระดับต่ำ ส่วนใหญ่จะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหัวคะแนน "ระดม" ให้ไปลงคะแนนเสียงอันลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าที่ชัดเจน

2. กลุ่มประชาชนในภาคใต้จะเป็นกลุ่มที่มีความเป็นระบบอุปถัมภ์สูงมากกว่าภาคอื่น ๆ อันเนื่องจาก บุคลิกภาพของคนทางภาคใต้ ที่มีลักษณะต้นต้วทางการเมืองสูงและรักพวก รักพ้อง มีลักษณะเป็นภูมิภาคนิยม มากกว่าภาคอื่น ๆ มีพฤติกรรมลงคะแนนเสียงที่ยึดระบบพรรค มากกว่าตัวบุคคล นอกจากนี้ พบว่า ลักษณะภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของประชาชนภาคใต้ได้เปรียบกว่าภูมิภาคอื่น ๆ กล่าวคือ ภูมิศาสตร์เอื้อต่อการปลูกฝังค่านิยม การแสดงออกทางการเมือง เป็นตัวทำให้เกิด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ที่กำลังพัฒนาไปเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น ลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวคือเนื่องจากรูปร่างของพื้นที่มีลักษณะยาวเหมือนด้ามขวาน จึงทำให้อยู่ในลักษณะไกลจากศูนย์กลางอำนาจปกครอง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และอิทธิพลของประเทศ

เพื่อนบ้านได้แก่ มาเลเซีย, สิงคโปร์ ที่มีลักษณะของประชาธิปไตยสูงและได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษโดยตรง จึงเป็นรูปแบบที่ดี ที่ทำให้ประชาชนในบริเวณทางภาคใต้ใกล้ชายแดนได้รับอิทธิพลตลอดจนการเรียนรู้ประชาธิปไตย ได้มากกว่าภาคอื่น ๆ ด้วยลักษณะนี้จึงทำให้ภาคใต้มีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่พัฒนาได้มากกว่าภาคอื่น ๆ ประชาชนเริ่มมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น กอรปกับบุคลิกภาพของประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เนื่องจากมีระดับการศึกษาดีกว่าภาคอื่น ๆ จึงทำให้มีลักษณะของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งของผู้ลงคะแนนน้อยกว่าภาคอื่น ๆ

3. ระดับความรู้ความเข้าใจการเลือกตั้ง ประชาชนในทุกพื้นที่ที่มีอยู่ในทุกพื้นที่ที่มีอยู่ในระดับสูงกล่าวคือ ประชาชนทุกกลุ่มตัวอย่างทราบถึงวันเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งกันอย่างชัดเจน คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90 เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งทั้งภาครัฐและเอกชนในขณะเดียวกันอาจกล่าวได้ว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถึงระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมากขึ้นเป็นการชี้ให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทย มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบน้อยลงหรือแทบจะไม่มี แต่การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยส่วนใหญ่ พบว่ายังคงมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างชัดเจน

4. ในเรื่องของกลุ่มอาชีพพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรซึ่งแน่นอนเราจะสามารถเจาะจงได้แก่ กลุ่มเกษตรกรอยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ เป็นพื้นฐานเสียงสำคัญของการเมือง ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรจึงเป็นกลุ่มที่อาจจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ หากเราวิเคราะห์ถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกร พบว่า

1. กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าเป็นส่วน
ใหญ่

2. กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มที่ถูกกระดมจากหัวคะแนนหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ง่าย

ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรจึงเป็นกลุ่มที่เราจำเป็นต้องแก้ไขในการพัฒนาประชาธิปไตยมากที่สุดและการศึกษาคั้งนี้พบว่า จังหวัดชลบุรี จังหวัดเดียวที่มีกลุ่มเกษตรกรน้อยกว่ากลุ่มลูกจ้างเอกชน/บริษัท จึงทำให้หาความสัมพันธ์เบื้องต้นได้ว่า หากมีการซื้อ-ขายเสียงเกิดขึ้น ในการศึกษาพบว่าซื้อได้ในวงเงินต่ำกว่า 200 บาท ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเอกชน/บริษัทในจังหวัดชลบุรีที่วงเงินสูงถึง 200 บาทขึ้นไป

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ใหญ่ที่สุดจึงทำให้แนวโน้มการซื้อ-ขายเสียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการแข่งขันกันสูงของนักการเมืองพรรคต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าประชาชนกลุ่มเกษตรกร เป็นกลุ่มที่สนใจการเมืองระดับปานกลาง โดยผู้ชายสนใจ

มากกว่าผู้หญิง หากมีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ทุกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องผิดปกติแสดงว่าความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้ง ประชาชนเข้าใจแต่ไม่ค่อยปฏิบัติตาม

5. วิธีการปราศรัยหาเสียง ของผู้สมัครเป็นวิธีการที่ประชาชนยอมรับมากที่สุด

การหาเสียงเลือกตั้ง ในปัจจุบันวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ การปราศรัยหาเสียง โดยที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้มีโอกาสเสนอแนวนโยบายของพรรคการเมืองตนและทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ ได้กับประชาชนในพื้นที่ได้ดีเป็นการทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางการเมืองที่ทำให้เรื่องการเมืองเข้ากับประชาชนได้มากขึ้น หรือทำให้ประชาชนทราบถึงกิจกรรมทางการเมืองได้มากขึ้น ประชาชนก็จะมีความรู้ทางการเมืองมากขึ้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากขึ้น

6. จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นหัวคะแนนมืออยู่ในอัตราสูง โดยที่กลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านมีการแสดงตัวเป็นหัวคะแนนมากที่สุด

ประชาชนไปเลือกตั้งด้วยการถูกระดมจากเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีบทบาทเป็นทั้งหัวคะแนนเองด้วย จึงทำให้ประชาชนถูกระดมได้ง่ายไม่ใช่ไปลงคะแนนเพราะจิตสำนึกประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนมีความรู้สึก เกรงใจ เกรงกลัวต่ออิทธิพลของหัวคะแนน อันเนื่องจากอิทธิพลความเชื่อดั้งเดิมหรือลักษณะประจำชาติที่สังคมมีลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระดับสูง ทั่วทุกภาคที่มีมานานตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ พบว่า มักจะมีการใช้ระบบอุปถัมภ์ในลักษณะต่างกัน เช่น การซื้อ-ขายเสียง การตกลงว่าจะให้สัญญา เป็นต้น และการถูกระดมไปลงคะแนนเสียงจึงเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างชัดเจน

7. ประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งเป็นเรื่องปกติ เป็นสิ่งที่น่ากลัวทางการเมือง จากแนวความคิดดังกล่าวมีมากขึ้น ก็จะเป็นการทำลายการปกครองประชาธิปไตย

8. การตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนส่วนใหญ่ พบว่าภาคใต้โดดเด่นที่สุดในการมีการตัดสินใจโดยการเลือกพรรคมากกว่าบุคคล ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง จะนิยมเลือกตัวบุคคลเป็นหลัก เหตุประการสำคัญพบว่า ทางภาคใต้มีพรรคการเมืองที่มีอายุยาวที่สุด พรรคหนึ่ง (ประชาธิปัตย์) ได้หยั่งรากในพื้นที่มานานทำให้กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนในพื้นที่ มีมากกว่าภาคอื่น ๆ ส่งผลให้เกิดความนิยมในระยะยาวต่อระบบพรรคการเมืองนั้น ๆ อีกประการหนึ่ง ในพื้นที่ทางภาคใต้มีพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งมีน้อย

9. การใช้สิทธิพลข่มขู่ของผู้สมัคร มักไม่พบเห็นในการเลือกตั้งครั้งนี้ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผลงานของ ส.ส. ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ทุกภาคของประเทศไทยมีความเห็นว่า "ไม่น่าพอใจ" โดยเฉพาะจังหวัดพิษณุโลกตัวแทนภาคเหนือจังหวัดชลบุรี ตัวแทนภาคตะวันออก จังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีเพียงภาคใต้ (นราธิวาส) กับภาคกลาง (สิงห์บุรี) ที่เห็นว่า ผลงานของ ส.ส. 2 ปีที่ผ่านมาพอใจ

10. การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ไม่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยมีการทุจริตทั้งการใช้เงินซื้อเสียงและการทุจริตในหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ควบคุมหรือพยายามควบคุมให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ ทั้งนี้สามารถจะสรุปได้จากผลการศึกษาวิจัยว่าองค์กรที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในปัจจุบัน ไม่สามารถควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ แม้กระทั่งการจัดตั้งองค์กรกลาง ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 74/2538 เรื่องคณะกรรมการองค์กรแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ปัญหาที่สำคัญคือ องค์กรกลางไม่มีอำนาจทางกฎหมายอย่างแท้จริง

11. วัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละภาคไม่เหมือนกัน จึงเป็นผลให้การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นทางภาคใต้ที่มีลักษณะ "หัวหมอ" ดูเหมือนจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ชัดเจนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ กล่าวกันว่า "หัวหมอ" เป็นลักษณะของคนที่ไม่ยอมเสียเปรียบใคร และกล้าแสดงออกอย่างแหลมคม อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นมีมากมายหลายรูปแบบ หลายลักษณะ โดยที่วัฒนธรรมท้องถิ่นของทุกภาค จะมีลักษณะของระบบอุปถัมภ์ครอบงำอยู่ด้วยทั้งสิ้น เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นลักษณะนิสัยประจำชาติของคนไทย

12. อิทธิพลของพุทธศาสนา ที่เข้าใจผิดกันเป็นผลให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งอย่างมากในกลุ่มประชาชนที่มีระบบอุปถัมภ์สูง กล่าวคือ ผู้รับอุปถัมภ์ มีการเข้าใจว่า ฟากรับเงินหรือสิ่งของมาแล้วต้องตอบแทนบุญคุณ มิเช่นนั้นจะเป็น "บาป" ซึ่ง "บาป" นี้เองเป็นลักษณะหนึ่งของการทำความชั่วในพุทธศาสนา จากการศึกษพบว่า ประชาชนทั่วไปไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งอันที่จริงการไม่ตอบแทนบุญคุณก็ไม่เป็น "บาป" ดังเช่น หากมีผลทำให้เกิดสิ่งที่ดีมากกว่าสิ่งที่เลวต่อวัฒนธรรม

ดังนั้น จึงเห็นว่าควรจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจอย่างแท้จริง เพื่อมาควบคุมดูแลการจัดการเลือกตั้ง โดยกำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์เพื่อสามารถที่จะควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตมากที่สุด โดยวิธีดังกล่าวนี้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย และควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการเลือกตั้งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องใน

ประเด็นของพื้นที่การเลือกตั้ง, การจัดหน่วยเลือกตั้งใหม่, การตรวจและการนับคะแนน, และ
แก้ไขการนับคะแนนใหม่เพื่อป้องกันการทุจริต

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏเป็นการรับรู้กันทั่วไป คือการเลือกตั้งในหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา
ถึงในปัจจุบัน มีการใช้อิทธิพลในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาควบคุมให้ผลการเลือกตั้งเป็นไปตามวัตถุประสงค์
ประสงค์ของกลุ่มอิทธิพลนั้น ๆ โดยอิทธิพลดังกล่าวมานี้เป็นการดำเนินการที่ขัดต่อกฎหมายที่
ออกมาเพื่อให้การควบคุมการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริต การกระทำผิดต่อกฎหมายการ
เลือกตั้งนี้เป็นเรื่องปกติไม่ว่าจะก้าวย่างเข้าไปในพื้นที่ใดในประเทศไทย และในการเลือกตั้งทุก
ระดับล้วนแต่มีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง และผิดต่อเจตนารมณ์ของการเลือกตั้งตาม
ระบอบประชาธิปไตย การกระทำผิดนี้มีไม่เพียงแต่ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเท่านั้น ที่รับ
รู้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ เช่น นักวิชาการและสื่อมวลชน ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบก็รับรู้ปรากฏการณ์นี้
ด้วย และในส่วนที่สำคัญที่สุด เจ้าหน้าที่บ้านเมืองผู้ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายในด้านการนำ
นโยบายไปปฏิบัติ ก็รับรู้ย่อมมีการกระทำที่ขัดต่อวัตถุประสงค์กฎหมายทุกหัวระแหง แต่ไม่สามารถ
ควบคุมหรือพยายามควบคุมไม่ให้เกิดการกระทำผิดนี้ได้

การวิจัยในครั้งนี้ พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการเลือกตั้งคือ การซื้อ-ขาย
เสียง และการวางตัวไม่เป็นกลางของเจ้าหน้าที่รัฐจำเป็นที่ต้องมีการแก้ไข ทั้งด้านกฎหมายการ
เลือกตั้ง แต่สิ่งที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้อิทธิพลที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
การเลือกตั้งที่ชัดเจนคือ ระดับการศึกษาของประชาชน (ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา) จำเป็นที่
เราต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพของระดับการศึกษาให้สูงขึ้น จำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกทาง
การเมืองแบบประชาธิปไตย (political consciousness) ให้กับประชาชนให้มาก ๆ โดยที่รัฐ
จำต้องส่งเสริมหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบต่อการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะ
กิจ หน่วยงานที่สำคัญคือ องค์กรกลางบทบาทและภาระหน้าที่ขององค์กรกลางจำเป็นที่ต้อง
ประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ และเข้าถึงประชาชนทั่วไปได้มากขึ้นและมีความต่อเนื่องของ
องค์กร เน้นประสิทธิภาพขององค์กรให้มากขึ้นและถ่ายโอนบทบาทเข้าสู่งานประจำต่อไป

การซื้อขายเสียง เป็นปัญหาอมตะที่ยากจะขจัดให้หมดไป ประชาชนเท่านั้นที่จะทำให้
หมดลงไปได้ ภาครัฐต้องเป็นผู้นำในการสร้างภาพลักษณ์ให้แบบอย่างที่ดีต่อการปกครอง
ประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นบุคคลผู้ที่นำนโยบายมาปฏิบัติ ต้องมีความเป็นกลางทางการ
เมืองให้มากขึ้นและควรมีระบบที่สามารถตรวจสอบการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐได้จริงจัง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยทั่วไปจะเน้นในเรื่องของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน ภายใต้เงื่อนไข ระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยและ

วัฒนธรรมทางการเมืองระบบไพร์ฟ้า ข้อเสนอแนะในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ในโอกาสต่อไปควรกระทำให้ครอบคลุมและหยั่งลึกให้เห็นได้ชัดเจนในประเด็นต่อไปนี้

1. รูปแบบและวิธีของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งโดยเน้นการซื้อ-ขายเสียงในลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นต่างๆ ว่ามีความแตกต่างกันมากเพียงใด วิธีการใดที่เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว การวิจัยดังกล่าวจะทำให้เข้าใจความสำคัญที่แท้จริงของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งของผู้ลงคะแนน ในเชิงประจักษ์ได้มากขึ้น เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการเลือกตั้งนั่นเอง

2. ความผูกพันทางการเมือง กับการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งของผู้ลงคะแนนเพื่อทราบถึง ลักษณะของเหตุการณ์กระทำผิดได้มากขึ้น เป็นอีกมิติหนึ่งของ ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองที่นับวันมีกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม เริ่มที่จะใช้เส้นทางการเมืองเป็นบันไดในการแสวงหาผลประโยชน์มากขึ้น ก็ด้วยการเข้าไปอยู่ในพรรคการเมือง หรือสนับสนุนพรรคการเมือง ซึ่งก็ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประโยชน์นั่นเอง ดังนั้นรูปแบบการวิจัย จึงควรมุ่งในประเด็นของ ความสัมพันธ์ทางการเมืองของนักการเมือง ว่ามีวิธีทางเข้าสู่ทางการเมืองอย่างไร

3. สื่อสารมวลชน เป็นอีกประเด็นที่มีผลต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งดังนั้นจึงควรศึกษาหาความสัมพันธ์ว่า ประชาชนแต่ละกลุ่มได้รับสารจากสื่อทั้งภาครัฐและเอกชนได้เท่าเทียมกันอย่างไร การรณรงค์หาเสียงของนักการเมือง มีความนิยมสื่อแบบใดที่มีต่อทำที่ของพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทย โดยเฉพาะอิทธิพลของโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์

4. บทบาทของภาครัฐกับการปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ในยุคโลกาภิวัตน์ควรมีลักษณะใด ซึ่งมีผลกระทบต่อทัศนคติ และศรัทธาทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย

5. การกระจายอำนาจปกครองท้องถิ่น กับการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งจะเป็นสิ่งที่ทำให้การกระทำผิดกฎหมายที่มากขึ้นอย่างไร หรือกลุ่มข้าราชการเดิมจะยอมเสียอำนาจเดิมอย่างไร เพื่อให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเอง เป็นการส่งเสริมการพัฒนาระบบประชาธิปไตยได้เพียงใด

6. แนวโน้มอนาคตข้างหน้ากับการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาวิจัยกรณีดังกล่าวมุ่งพิจารณา พฤติกรรมการพัฒนาลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคม มีความสอดคล้องกับ สภาพทั่วไปของโลกอย่างไร

การศึกษาประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้น ควรที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับ การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน ได้มีลักษณะปัจจัยหลายมิติมากขึ้นพิจารณายิ่งขึ้น.